

بسمه تعالی

اتاق بازرگانی صنایع و معادن و کشاورزی ایران

دفتر آب و کشاورزی

تحلیل مختصری به قیمت‌گذاری کندم

در سال زراعی ۱۳۹۱-۱۳۹۰

و توصیه‌ای در ضرورت توجه به حمایت از استمرار افزایش تولید مایه‌ار آن

ویرایش سوم

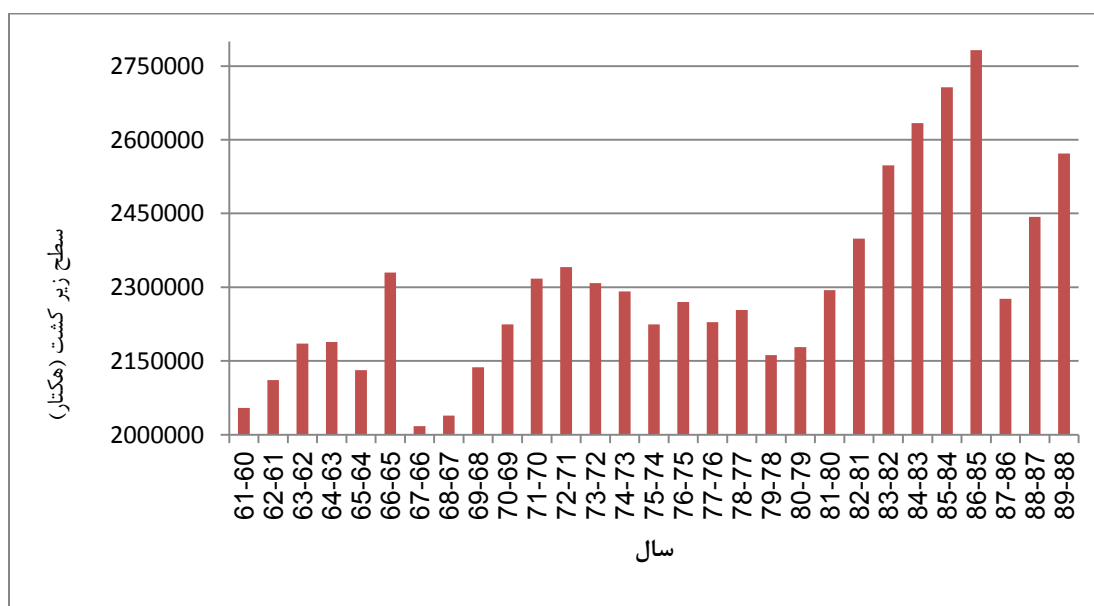
اردیبهشت ماه ۱۳۹۱

شماره گزارش

عنوان گزارش	تحلیل مختصری به قیمت گذاری کندم در سال زراعی ۱۳۹۱-۱۳۹۰ و توصیه ای در صورت توجه به جایات از استمرار افزایش تولید پاداران
واحد تهیه کننده	واحد مطالعات و قمر ساماندهی آب و کشاورزی
تاریخ صدور نسخه	۱۳۹۱/۲/۲۰
شماره نسخه	۱
تعداد صفحات	۵
طبقه بندی	عادی
مسئول تهیه کننده	مسئول تایید کننده
عباس کشاورز	

مقدمه:

گندم را می‌توان مهم‌ترین محصول زراعی کشور برشمرد. میزان سطح زیر کشت و اقداماتی که در کشت آن انجام می‌گیرد را می‌توان سازمان‌دهنده ساختار زراعت کشور دانست. در سال زراعی ۱۳۹۱-۱۳۹۰ با سطح زیرکشت حدود ۶/۸ میلیون هکتار (آبی و دیم) حدود ۵۰٪ از سطح زیرکشت محصولات زراعی سالیانه مهم‌ترین محصول زراعی کشور را تشکیل داده است. متوسط سطح زیر کشت آبی سالیانه آن با حدود ۲/۶ میلیون هکتار حدود ۴۰٪ سطح زیرکشت اراضی آبی و سطح زیر کشت دیم آن با حدود ۴/۳ میلیون هکتار (به استثنای سال‌های خشک) نزدیک به هفتاد درصد سطح زیر کشت محصولات سالیانه دیم را به خود اختصاص می‌دهد. با حذف محصول برنج که عموماً در تناوب گندم قرار ندارد و با احتساب یونجه که محصولی چند ساله می‌باشد سهم گندم آبی در سطح زیر کشت محصولات زراعی نزدیک به ۵۰ درصد می‌گردد که مؤید نقش آفرینی این محصول در تنظیم برنامه‌های زراعت کشور می‌باشد. بررسی مقادیر سطح زیر کشت آبی آن حاکی از افزایش سطح طی دهه اخیر در مقایسه با دو دهه قبل می‌باشد (نمودار شماره ۱). اگرچه بر اساس نظرات اعلام شده ناشی از بهینه شدن مصرف نان و کاهش ضایعات آن با اجرای قانون هدفمند شدن یارانه‌ها انتظار می‌رود سطح زیر کشت آن به مقدار حدود ۳۰٪ کاهش و با بهره‌مندی از اراضی و منابع آبی صرفه‌جویی شده بسیاری از مشکلات تولید و وابستگی کشور به روغن و علوفه کاهش یابد.

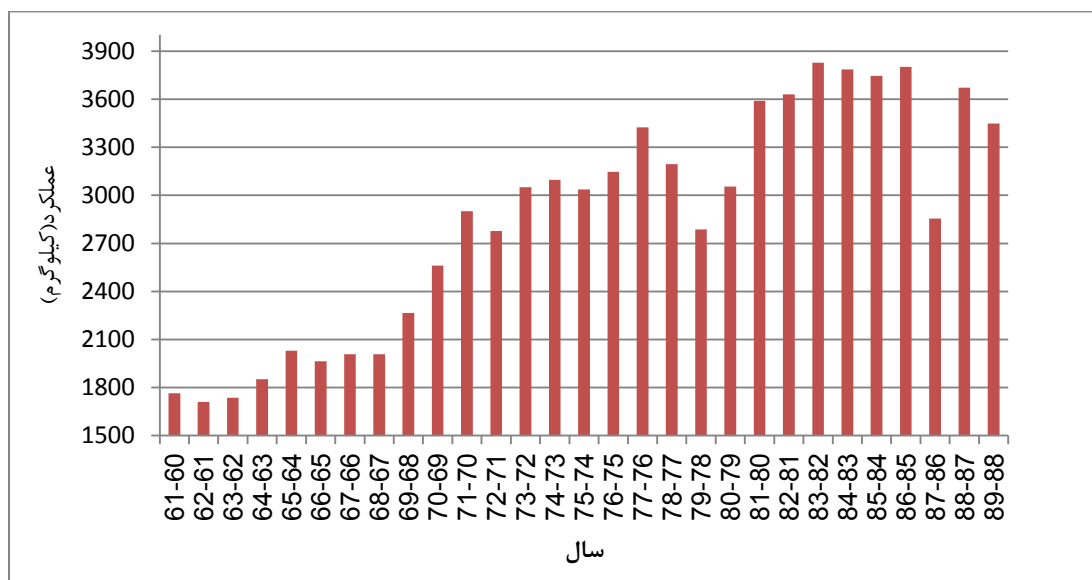

نمودار شماره ۱- سطح زیر کشت گندم آبی در سال‌های مختلف

از نظر امنیت غذایی و تغذیه نیز مصرف نان و سایر فرآورده‌های تولیدی این محصول مهمترین ماده اصلی غذایی جامعه را تشکیل می‌دهد. به نحوی که ۴۸ درصد انرژی مصرفی جامعه از این محصول تأمین می‌گردد.

از اهمیت گندم همین بس که توفیقات یا نارسایی‌های بخش کشاورزی با ارزیابی میزان وابستگی کشور به واردات این محصول سنجیده شده و می‌شود و در کلیه سیاست‌ها و برنامه‌های مصوب توجه به افزایش تولید آن از احکام اصلی بالادستی بخش کشاورزی بوده است. توجه همه جانبه، خاص و مستمر مسئولان بخش کشاورزی به افزایش تولید و ارتقاء کیفیت آن در طول ادوار گذشته در کنار حساسیت مسئولان نظام از ذخیره‌سازی و عرضه اطمینان بخش آن و اینکه بیشترین مبلغ پرداخت یارانه‌ها به گندم، آرد و نان قبل از قانون هدفمندسازی پرداخت می‌شده را می‌توان از دلایل اهمیت این محصول در کشور دانست. دلیل و لزوم تصویب و اجرای قیمت تضمینی محصولات کشاورزی را می‌توان منشاء یکی از سیاست‌های حمایت از افزایش تولید پایدار این محصول از دهه شصت تا کنون دانست زیرا امکانات و شرایط تاکنون اطمینان از برقراری جریان تنظیم بازار آزاد آن حتی بعد از اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها فراهم نشده است و تاکنون دولت عمدتاً خریدار انحصاری آن در بازار حضور داشته است و پرداخت بهای گندم خریداری شده از مباحث بانکی و اجرایی بخش کشاورزی بوده است. نقش آن در کشاورزی کشور به میزانی است که می‌توان گفت قیمت آن تنظیم‌کننده و جهت‌دهنده مهمی در اقتصاد و تعیین قیمت سایر محصولات کشاورزی کشور است. بعلاوه بطور مستقیم در میزان تلاش و توجه کشاورزی به کشت گندم نیز بطور محسوسی اثرگذار و تعیین‌کننده می‌باشد. نمی‌توان منکر تأثیر سیاست قیمت‌گذاری گندم در فراز و نشیب‌های میزان تولید و بخصوص عملکرد آن بخصوص در عرصه‌های اراضی آبی کشور بود. اگرچه تاثیر سایر اقدامات فنی و حمایتی چون دسترسی کشاورزان به تعداد و تنوع ارقام کیفی پر پتانسیل و مقاوم به بیماری‌های مهم نظیر زنگ یا تنش‌های شوری و خشکی و یا عرضه بموقع و مطلوب انواع نهاده‌ها چون کود و بذر و بهره‌مندی کشاورزان از ماشین‌ها و ادوات مناسب کشت مطلوب و برداشت بموقع و کنترل آفت سن و اعمال مراقبت‌های قرنطینه‌ای و نظایر آنها غیر قابل انکار است لیکن ابزار قیمت نیز در نوع خود اثرگذار و تعیین‌کننده است. افزایش عملکرد گندم آبی کشور از حدود ۱۷۰۰ در سال‌های اول دهه ۶۰ به بیش از ۳۸۰۰ کیلوگرم درهکتار در سال زراعی ۸۶-۸۵ را بایستی مرهون نتیجه بخش بودن تلاش‌ها و مساعی و توجه کشاورزان و اقدامات پشتیبانی‌های فنی، علمی و سیاست‌های حمایتی دولت نظیر قیمت گذاری مناسب دانست.

بالا بودن سهم سطح کشت آن تناوب با سایر محصولات زراعی قابل تنظیم در برنامه کشت محصولات سالیانه را می توان از نقاط شکننده و آسیب پذیر این محصول دانست زیرا استمرار کشت گندم در همان اراضی کشت شده قبلی باعث بروز بیماری ها و عوامل خسارت زا گردیده به نحوی که علی رغم انتظارات و اهداف پیش بینی شده در طرح گندم و یا برنامه چهارم عملکرد آن طی سال های اخیر نه تنها افزایش نیافته بلکه روند کاهشی داشته است که یکی از دلایل آن می تواند کشت مستمر گندم در اراضی باشد (نمودار شماره ۲). لذا پایداری کشت ایجاب می نماید که برای رفع این عارضه و تهدید بایستی چاره ای اندیشید.

نمودار ۲- عملکرد گندم آبی در سال های مختلف

از طرف دیگر نیاز کشور به افزایش تولید مستمر و پایدار این محصول مهم و حیاتی مصرح در احکام قوانین بالادستی نظیر سند چشم انداز یا قانون برنامه های مصوب چون برنامه پنجم در تحقق امنیت غذایی کشور وظیفه بسیار سنگین و مهم و دقیقی را بر دوش کلیه مسئولان گذاشته و می گذارد تا از استمرار تولید انبوه آتیه آن بر اساس مقادیر مورد انتظار اطمینان کافی ایجاد گردد. مقدار قیمت تضمین اعلام شده سال جاری که در اوایل اردیبهشت اعلام گردید. تنها نسبت به قیمت اعلام شده در سال گذشته حدود ۹/۷ درصد رشد داشته است در حالیکه مقدار تورم اعلام شده در این مدت ۲۱/۵ درصد بوده است. به عبارت دیگر حتی در حد تاثیر آثار تورم به افزایش هزینه های مترتبه نیز افزایش قیمت تحقق نیافته است در حالیکه در الحاقیه قانون نرخ تضمینی محصولات لحاظ کردن مقدار تورم حداقل مقدار افزایش مورد انتظار است از طرفی قیمت اعلام شده متناسب با

هزینه‌های تولید این محصول مهم و حیاتی نیست در حالیکه سال زراعی ۹۱-۱۳۹۰ دوره‌ای است که قیمت سوخت ماشین‌ها و موتورپمپ‌های کشاورزی نزدیک به ده برابر نسبت به سال زراعی ۹۰-۸۹ افزایش یافته و کشاورزان در تأمین انواع کودهای شیمیایی مجبور به پرداخت قیمت‌های بالاتری بوده‌اند. طبق بررسی‌های انجام شده قیمت تمام شده گندم سال جاری برای هر کیلوگرم حداقل ۴۸۰۰ ریال می‌باشد. از طرفی نرخ جهانی گندم با اعمال هزینه‌های حمل و تحویل در بنادر کشور حدود ۴۰۰ دلار می‌باشد. فارغ از نگرانی‌های امکان تأمین و حمل و تحویل بموقع آن قیمت اعلام شده خرید داخلی حتی با احتساب نرخ رسمی دلار از قیمت‌های جهانی نیز کمتر می‌باشد. لذا ضرورت دارد با اتخاذ تدابیر همه جانبه از جمله اصلاح و افزایش قیمت خرید این نگرانی جدی را رفع نمود و کشاورزان را مطمئن از حمایت دولت در تولید آن نمود.

بلحاظ اهمیت گندم در سیستم زراعی کشور بمنظور جلب توجه و عنایت مسئولان و پرداختن به امور مورد نیاز در راستای تحقق افزایش تولید پایدار و با کیفیت مناسب این محصول مهم و اساسی به چند نکته مهم نیز اشاره می‌شود.

- تکیه بر سیاست افزایش سطح زیر کشت که طی چندین سال اخیر (از سال زراعی ۱۳۸۳-۱۳۸۲ تا کنون) با هدف اطمینان از افزایش تولید انجام گردیده موجب شکنندگی و تهدیدهای تولید و بروز و تشدید عوامل خسارت‌زا گردیده و از دلایل آن می‌توان به کاهش تدریجی عملکرد گندم آبی اشاره نمود. لذا پیشنهاد می‌گردد با انتظار از کاهش حدود ۳۰٪ از سطح زیر کشت آن کلیه فعالیت‌های فنی و حمایتی بر افزایش عملکرد متمرکز گردد و افزایش عملکرد هدف اصلی افزایش تولید شناخته و ملاک اقدامات قرار گیرد.
- برای حفظ استمرار کشت پایدار گندم احیاء برنامه توسعه کشت کلزا در تناوب غلات مورد توجه خاص قرار گیرد تا هم این تهدید رفع گردد و هم با افزایش روغن و کنجاله کاهش وابستگی کشور به این دو محصول مهم و اساسی فراهم شود.
- توجه و اهتمام به موضوعات و مسائلی نظیر مدیریت مبارزه با سن گندم، تدارک کافی انواع بذرهای آبی و دیم در استانداردهای آنها، تدارک بموقع نهاده‌ها بخصوص انواع کودهای شیمیایی و علف‌کش‌ها و بخصوص تأمین دسترسی و بهره‌مندی کشاورزی به انواع تراکتورها و ادوات مناسب و کمباین بمنظور برداشت مطلوب و بموقع گندم مورد توجه خاص قرار گیرد.

- نکته آخر مورد توصیه آنکه، در سفارش و تامین کسری در رفع نیازها از طریق واردات به موضوع مشکلات آلودگی کشورهای مبدأ به بعضی عوامل بیماری‌زا یا انتقال آفات و علف‌های هرز قرنطینه‌ای توجه خاص مبذول گردد. بعنوان مثال در گذشته واردات گندم از کشورهای پاکستان و هندوستان بعلت آلودگی این کشورها به بیماری قرنطینه‌ای سیاهک ناقص هندی (کارنال بافت) و یا کشور عراق بعلت آلودگی علف هرز انگلی استراگا مورد اقدام قرار نگرفته است. در مقابل بعضی فشارهای سیاسی هم که بعضاً اعمال می‌شد با استدلال حفاظت از انتقال آلودگی در راستای منافع ملی و کشاورزان مخالفت و مقاومت گردیده است.